

Apáti-Tóth nem alkotja újra, hanem egy költő közreműködésével próbálja meg új jelentésekkel ellátni.

Zalán Tibor egy, a precízen megalkotott képekhez hasonlóan komoly megmunkálást igénylő formához nyúlt, a haikuhoz. A *Talált képek* cím Zalán esetében leginkább a költői képekre vonatkoztatható, azon belül is a metaforára. Ahogy a fotókon ábrázolt tárgy, úgy a metafora is a valóság egy darabjának újraalkotása egy másik képben, ami különböző jelentésszinteket hoz létre. A rövid, tizenhét szótagos versekben csupán egy-egy kép felvillantására van lehetősége a költőnek. „Csak néhány mondat / életek és idők és / teremt és ábrázol” – írja *Repedés* című versében, rámutatva a haiku lényegére, amelyben minden szónak hangsúlyos szerepe van. A költemények a halált, az elmúlást tematizálják, hiszen ezáltal ragadható meg az idő és tér vége. Feltűnő a költői megszólalás személytelensége: nincs alany, csak állapot van, s egyedül a kötet vége felé jelenik meg a személyes szólam: „Lepergő levél / a kézfejemben. Ki írt, / s mit üzen velem?” (*Levél*) A személytelenség, az időtlenség és a téren kívüliség felszámolja a testtel rendelkező embert, míg a fényképeken látható fiatal nő és idős asszony a test átalakulására hívja fel figyelmünket.

A kötetet forgatva felmerül a kérdés: milyen különböző módokon írható le világunk a nyelv és a képek által? A két kifejezési forma természetesen nem függetleníthető egymástól,

így a *Talált képek* különböző olvasási (és nézési!) módokat kínál fel, miközben a képek segítségével elbeszélte történet válik hangsúlyosabbá, és alakít ki egy narratív szerkezetet. Bár a képeket és a verseket szerves egésznek kell tekinteniünk, a fényképek fokozatosan kiszakadnak ebből az egységből, visszatérnek az *Ősrobbanás előtti*re, majd a kötet a *Rorschach-teszt* címet viselő sorozattal zárul, ahol az olvasó (képnézegető?) már csak létrejövő érzéseit vetítheti ki rájuk. Nincs történet, sem tér, sem idő, csak olvasó, és egy kérdés (*Kétegy*) a legvégén: „Ha nem látok a / szavaid mögé vajon / te látsz-e engem?” Az egyetlen biztos pont, amely megmarad, a szöveg és az olvasó között kialakuló tér és időviszony, ennek következtében a befogadó válik meghatározóvá. Minden rá nehezedik: neki kell értelmeznie a képek és haikuk játékát, amihez igen kevés segítséget kap a szerzőktől, így különböző interpretációk alakulhatnak ki, saját élmények vetülhetnek rá a művekre.

VALUSKA LÁSZLÓ

(*Apáti Bt., Cegléd, 2003, 102 oldal, ármegjelölés nélkül*)

Köztutaj

„Köztudott, hogy mindennek oka van, és ez az egyetemes igazság, de

már az ítéletalkotáskor vagy az egyszerű azonosításkor óhatatlanul tévedésekbe esünk” – olvassuk José Saramago *Kővutaj* című regényében. Azonos címen mutatták be a moziban a regény filmes adaptációját. Saramago mesés történetét George Sluizer álmodta vászonra.

A cselekmény az Ibériai-félszigeten játszódik, főhősei két nő és három férfi, akikkel megmagyarázhatatlan dolgok történnek. Joana juharággal vonalat húz a földön. A vonal szimbolikus: közte és egy férfi között húzott szakadék. A szimbolikus szakadék azonban valóságossá válik, elválasztva az Ibériai-félszigetet Európától. Joana vonalhúzása a kiváltó oka annak, hogy a félsziget leszakad a kontinensről.

A feszültséget a távolság és a közeledés kérdése, a világ és a főhősök közötti szakadék teremti meg. A távolság növekszik az Ibériai-félsziget és Európa között, miközben a hősök közelednek egymáshoz. Joaquim Sassa elindul piros kacsáján (kétlővas) felkutatni Orce patikust. Útközben összeakad José Lopezzel, a tanítóval. A három férfi a véletlen vagy a végzet folytán találkozik Joanával, a juharág őrzőjével. Továbbhaladnak, de útjukat állja egy fekete kutya. A kutya vezeti el őket Mária házáig. Míg a félsziget (sziget?) egyre messzebb sodródik az óceánban, addig hőseink Máriánál rébbe jutnak. A kép derűs, idilli. Ha a sziget nem úszna tovább, a film itt véget is érhetne.

A világ szatirikus ábrázolása hűen tükrözi Saramago regényét: még a tragikus helyzetben sem felejtenek el a miniszter asszony alá helyezni egy követ, hogy magasabbnak tűnjék a környezeténél; az elszakadt földrészeket amerikai segítséggel próbálják összehúzni.

Egy amerikai filmben a főhősök különleges képességeik által furfangos módon megállítanák a katasztrófát. Itt nem ez történik; a főszereplők nem próbálják megmenteni a szigetté vált félszigetet, csak a szakadás okán gondolkodnak, filozofálnak. Semmi hősies jellemvonás nincs bennük, egyszerű hétköznapi emberek, akikkel épp a sziget önállósulásával egy időben történt valami különleges.

A film egyszerű eszközökkel valósítja meg az író elképzeléseit. Lineárisan halad előre, nem tér vissza korábbi eseményekhez, nem reflektál, nem kommentál. Szépen, érthetően játszik, játszódik. Így azonban hiányzik belőle a regényben tetten érhető reflexió és intermedialitás.

A filmben megfigyelhető a regényre jellemző ritmusváltás. Különböző ritmusban játszódnak a főhősöket bemutató jelenetek, valamint a világ pánikhangulatát érzékelhető részek. A hosszabb részek a főhősökkel történeteket mutatják be. Ezek a jelenetek túlnyomó többségükben lassúak, ellenpontozva a világban tapasztalható rémületet, de nagyobb arányuk miatt a végéhez

közeledve a film kissé monotonná válik. A rendező a történetre koncentrálna, s a regény egészét tekintve pontosan ábrázolja az eseményeket. Talán hűebben tükrözte volna Saramago művét, ha a film egészében egy narrátor szerepelt volna, ami lehetővé tette volna a regényre jellemző szövegköziség visszaadását.

A feszültség a film végéig kitart. A kótutaj megáll, a sziget lehorgonyoz, az emberek örvendenek. Orce patikus nem érzi többé remegni a földet, s a remegéssel együtt ő is megszűnik létezni. Ez a film csúcspontja vagy inkább mélypontja. A feszültség egyszerre megszűnik, kimúl az öregemberrel együtt, s a néző nem kap választ semmire. A szórákozató és érdekes események csak úgy voltak, megtörténtek; nincs előzményük, se következményük.

„Köztudott, hogy mindennek oka van...” Kereshetjük a filmben az ok-okozati viszonyokat, ahogy a főhősök teszik, mégsem derül ki, miért is történtek a különleges események. A film könnyedén pereg le a néző szeme előtt. Hol kacagtató, hol filozofikus, de legtöbbször egyszerűen emberi. Könnyű kikapcsolódás, amelynek a hangulatára néha-néha visszaemlékszik az ember, amikor valami furcsa dolgot észlel a világban.

KISS MIRELLA

(Rendező: George Sluizer; író: José Saramago nyomán Bíró Yvette és George Sluizer; operatőr: Goert Giltay, főszereplők:

Federico Luppi, Icíá Bollaín, Gabino Diego, Ana Padrao, Diogo Infante)

SZARKA TAMÁS:

Anonymus

Úgy látszik, eljött az ideje, hogy Szarka Tamás, a Ghymes együttes „mindenese” kilépjen e csoportközégből, saját arcát mutatva régi és leendő közönsége felé. Az *Anonymus* nem Ghymes-lemez. A költő-zeneszerző-énekes-szólista egyetlen társat választott új albuma elkészítéséhez, Farnbauer Pétert, aki szintetizátoron és gitáron működik közre. E tényből rögtön levonhatunk egy következtetést: a zenei megszólalás távolodott a Ghymesre jellemző akusztikus hangszereleéstől. És mivel az akusztikus a természetes, távolodott a természetes-től is. E ténnyel összhangban még egy fontos zenei változásra figyelhetünk fel első hallásra: eltűntek a népzenei ízek mind a hegedű-, mind pedig az énekdallamokból. Mivel a népzene a kulturális gyökerekre utal, e jelenséget úgy értelmezhetjük, hogy az új lemez világa gyökerét veszített világ.

E két alapvető tény – a természetestől és az eredettől való zenei távolodás – felismerését vajon megerősítik-e a dalköltemények, s ha igen, mi ennek a mélyebb üzenete? Ezt a kérdést kell megvizsgálnunk ahhoz, hogy